

RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ALE RSS MOLDOVENEȘTI (1945-1955)

Ruslan ȘEVCENCO

LCȘ „Sociologia politicii”

The MSSR, till 1944, even it was called „state”, and in the press from 1940-1941 even „confederal”, it did not have its own Department of Foreign Affairs. After its creation in 1944, Moldova was ignored for a long time even by the delegations from the socialist countries. The first visit in the republic from abroad was just in 1950 – from Romania. There were some contacts with the representatives of this country till 1945. In that period (1945-1953), the representatives of Moldova visited only Romania, Spain and Great Britain.

Relațiile internaționale ale RSS Moldovenești în perioada sovietică reprezintă astăzi una dintre cele mai puțin cunoscute pagini ale istoriei contemporane. Deși Ministerul Afacerilor Externe (MAE) al republicii în acea perioadă exista mai mult simbolic, decât realmente, aceste relații pot fi considerate concomitent și destul de multilaterale. Se manifestau prin participarea tuturor păturilor populației – de la colhoznicii până la Biroul CC al PCM, care exercita puterea supremă în republică. Aceste legături au fost destul de semnificative, relevante în sursele analizate în prezenta cercetare.

E de menționat că autorii sovietici aproape nu oferă atenție relațiilor internaționale ale republicii. Excepție, în acest sens, sunt lucrările lui V.Andrușceak [1], fragmentar găsim atestări la cunoscutul jurist A.Surilov [2] și în monografia aceluiași A.Surilov, scrisă în coautorat cu N.Stratulat [3].

Toate aceste studii acordă o atenție fragmentară. Astfel scrierea lui V.Andrușceak reflectă numai anii 1970-1985, iar A.Surilov și N.Stratulat investighează doar momentul creării Ministerului (pe atunci – Comisariatul Poporului) al Afacerilor Externe (1944), incluzând și unele episoade ale activității acestuia în 1960-1965. În perioada postsovietică această temă a fost abordată în ciclul de articole, publicat de către autorul acestor rânduri în presa din Moldova sub pseudonimul „Victor Vasilache” [4] și în articolul lui A.Coza [5]. Investigând scrierile științifice, în calitate de cercetător am observat că nimeni din autorii sus-numiți nu atenționează asupra relațiilor internaționale ale republicii în primul deceniu postbelic, căruia este consacrat acest articol.

Constituția RSS Moldovenești era adoptată la 10 februarie 1941 și era în vigoare în toată perioada de cercetare până în 1978. RSSM se numea „stat socialist al muncitorilor și țăranilor” (art.1), care în mod benevol s-a unit cu alte 15 republici unionale în URSS (art.13). În consecință, RSSM a delegat Uniunii Sovietice o parte din drepturile sale statale (art.13) [6]. În Constituție se menționa și despre drepturile suverane ale republicii (ibidem). Bazându-se pe articolele menționate ale Constituției, Biroul CC al PC (b) din Moldova a creat la 18 iunie 1941 funcția reprezentantului permanent al Sovietului Comisarilor Poporului (SCP) RSSM pe lângă SCP al URSS, numind în acest post pe C.Țurcan [7].

Lărgirea în continuare a împuternicirilor republicii a urmat în 1944. În urma ofensivei armatelor sovietice spre Occident, conducerea URSS intenționa să convingă aliații săi că republicile unionale sunt state independente, care dispun și de propriile ministere de externe. De aceea, la 1 februarie 1944, la Sesiunea a X-a Sovietul Suprem al URSS a adoptat *Legea cu privire la acordarea republicilor unionale împuternicirilor în sfera relațiilor externe și transformării în legătură cu aceasta a Comisariatului norodnic pentru afacerile externe din unional în cel unional-republican*, acordând republicilor împuterniciri în sfera relațiilor externe. La 23 februarie 1944, Biroul CC al PC (b) din Moldova, în baza acestei legi, a luat hotărârea „Cu privire la crearea Comisariatului norodnic pentru afacerile externe ale RSSM” și a trimis-o în aceeași zi Prezidiului Sovietului Suprem al RSSM, care tot la 23 februarie 1944 a adoptat decretul respectiv [8]. În baza acestei hotărâri, Sesiunea a III-a a Sovietului Suprem al RSSM (2 decembrie 1944) a adoptat legea cu privire la crearea Comisariatului Poporului pentru afacerile externe ale republicii, în fruntea căruia a fost numit vicepreședintele SCP al republicii G.Rudi [9].

Sesiunea a efectuat unele modificări în Constituția republicii: au fost introduse art.15b – republica are dreptul „să încheie în raporturi nemijlocite și înțelegeri și să facă schimb de înfățișători diplomatici și consulari”, p.”sci” – „stabilește reprezentanțe ale RSS Moldovenești în raporturi internaționale”; în art.30 – p.”i” – (Sovietul Suprem – R.Ș.) „numește și recheamă înfățișători diplomatici ai RSS Moldovenești în țările străine”; p. „k” – „primește gramotele de acreditare și de rechemare ale înfățișătorilor diplomatici ai țărilor străine,

acreditate pe lângă dânsul”; în art.43, p.”z” (drepturile SCP – R.Ș.) – „înfăptuiește conducerea în ramura raporturilor RSS Moldovenești cu țările străine în corăspundere cu rânduiala stabilită tuturor de Uniunea RSS cu privire la raporturile reciproce ale republicilor Unionale cu statele străine” [10].

Se presupunea chiar că RSSM împreună cu alte republici are posibilitatea de a deveni membru-asociat al ONU, care atunci se afla în procesul creării. Dar Marea Britanie și SUA au fost de acord cu includerea în lista membrilor viitoare ONU numai a Ucrainei și a Belarusiei, deoarece sunt republici care au suferit cel mai mult în timpul războiului [11]. Situația politică a Moldovei se agrava și prin faptul că până în 1947 hotarul de vest al republicii cu România nu era legiferat la nivel internațional. Definitiv frontiera a fost stabilită numai la 10 februarie 1947 prin Tratatul de Pace, semnat la Paris de către România cu foștii aliați din coaliția anti-hitleristă. În art.1 al acestui tratat se menționa: „Frontierele României, indicate în harta anexată Tratatului de față (Anexa I), vor fi cele care erau în ființă la 1 ianuarie 1941, cu excepția frontierei româno-ungare, care este definită în art.2 al Tratatului de față. Frontiera sovieto-română este astfel fixată în conformitate cu Acordul sovieto-român din 28 iunie 1940 și cu Acordul sovieto-cehoslovac din 29 iunie 1945” [12].

Prin aceasta, posibil, se explică lipsa aproape totală a relațiilor internaționale ale Moldovei în primii ani după război. În această situație, totuși noi am stabilit un fapt interesant. Primul contact, care poate fi numit internațional, are loc încă în timpul războiului. Înainte de începerea Operațiunii de la Berlin (16 aprilie - 2 mai 1945) o așa-zisă delegație a poporului moldovenesc (M.Poloz, R.Onica, M.Dieur) a plecat pe front și a ajuns împreună cu armatele sovietice până în centrul orașului Berlin, a vizitat spitale și unități militare și în a doua jumătate a lunii mai 1945 a revenit acasă [13].

Următoarea cunoștință cu reprezentanții altei țări, de data aceasta a țării vecine – România, are loc numai peste 5 ani. La 28-30 august 1950 la Chișinău vine Ansamblul de cântec și dans al Confederației Generale al Muncii a României în frunte cu S.Eliad. Oaspeții au fost întâlniți de șeful Direcției Artelor al republicii A.Chirtoca, președintele Comitetului Republican al lucrătorilor de artă – S.Stratulat și alți reprezentanți ai artelor. Membrii Ansamblului românesc au avut întâlniri cu Capela corală „Doina”, cu Orchestra de instrumente populare, cu soliștii Filarmonicii republicane, cu colectivul artistic de amatori. La 28-29 august 1950 oaspeții au dat concerte în sala Teatrului muzical-dramatic din Chișinău. În calitate de cadouri invitaților li s-a oferit de la lucrătorii de arte ai republicii costume naționale și opere ale compozitorilor moldoveni. La 30 august 1950, vizitând Moscova și Leningrad, artiștii români au revenit în patrie [14].

În 1951 cântărețul spaniol antifascist F.Cardona a vizitat orașul Chișinău, susținând mai multe concerte [15].

În ianuarie 1952 a avut loc o nouă vizită a măștrilor români în artă. Orchestra de instrumente populare, care a avut deja concerte în alte orașe ale URSS, a dăruit lucrătorilor de artă a Moldovei un complet mare de reviste literar-muzicale, o serie de reproducții de tablouri ale celor mai buni pictori români; texte ale cântecelor populare, opere ale compozitorilor contemporani, materiale despre arta pictorilor revoluționari Rozenthal și Negulcea, care erau creatori ai școlii progresive în pictura românească. Se preconiza ca și colectivele de muzică ale Filarmonicii Moldovenești să organizeze în RSSM concerte de muzică populară românească [16].

Pe neașteptate, ultimul contact internațional al republicii atestat în perioada stalinistă a fost cu țara capitalistă – Marea Britanie. La 28 august - 2 septembrie 1952 în Chișinău se afla delegația femeilor din Marea Britanie, condusă de G.Karling, invitată în URSS de către Comitetul antifascist al cetățenilor sovietici. Membrii delegației au luat cunoștință de locurile istorice ale Chișinăului, de întreprinderile, muzeele, instituțiile de învățământ, cu arta muzicală și coregrafică moldovenească, au vizitat sovhozul pomicol „M.Frunze” și cooperativa agricolă „V.Lenin” din raionul Tiraspol [17]. Acesta constituie primul contact cu un stat capitalist.

În concluzie relevăm următoarele: până în 1944 RSSM (cu toate că se numea „stat”, iar în presa din anii 1940-1941 apare chiar noțiunea „confederal” [18]) nu dispunea de departamentul propriu de afaceri externe. După crearea acestuia în februarie 1944, totuși Moldova mult timp rămâne ignorată chiar și de delegațiile țărilor socialiste. Prima vizită de peste hotare are loc tocmai în 1950 – din România. Până la 1953 au loc câteva contacte cu împuțerniciții Spaniei, Marii Britanii și României. Cu toate că numărul vizitelor în republică în perioada stalinistă (1945-1953) era foarte mic, totuși ele au pus bazele pentru deschiderea Moldovei spre lumea contemporană.

Referințe:

1. Андрущак В. Молдавия в сотрудничестве Советского Союза с социалистическими странами. - Кишинев: Карта молдовеняскэ, 1981.- 320 с.; Он же. Молдавия в международных экономических и культурных связях Советского Союза (1971-1985 гг.). - Кишинев: Общество «Знание», 1986. - 23 с.

2. Сурилов А. История государства и права Молдавской ССР. - Кишинев: Картя молдовеняскэ, 1963. - 335 с.
3. Сурилов А., Стратулат Н. О национально-государственном самоопределении молдавского народа. - Кишинев: Картя молдовеняскэ, 1967. - 148 с.
4. Șevenco R. Statutul internațional al Moldovei: aspecte istorico-juridice (1359-1991). - Chișinău: Pontos, 2007. - 112 p.; Nistor I., Nistor P. Relații internaționale. Lumea diplomației. Lumea conflictului // Materialele simpozionului internațional. - Iași, 3-4 decembrie 2008. - Iași: Editura PIM, 2009, p.274-296; Молдавские ведомости. Виктор Василяке. Цикл статей «О чем писали газеты» 2004-2005.
5. Cozma A. La originile diplomației Republicii Moldova: enunțarea problemei // Analele științifice ale USM. Seria „Științe socioumanistice”. Vol.III. - Chișinău: CE USM, 2003, p.192-196.
6. Вехи молдавской государственности / Координатор и научный редактор: В.Царанов. - Кишинев: SRL „Metrompaș”, 2000, с.106-107.
7. Șevenco R. Statutul internațional..., p.70; Idem. Политическая система в Молдавской ССР (1940-1957). PONTES. Review of South East European Studies. III-IV. Chișinău: CE USM, 2009, p.176.
8. AOSP RM, F.51, inv.2, d.5, f.1-2, 5-6; Вехи...с.148-149; Сурилов А., Стратулат Н. Op. cit., p.136.
9. Șevenco R. Statutul internațional..., p.71; Moldova Socialistă, 16 decembrie 1944.
10. Moldova Socialistă, 16 decembrie 1944.
11. Cozma A. Op.cit, p.192.
12. Nistor I., Nistor P. Op. cit., p.289.
13. Советская Молдавия, 29 мая 1945.
14. Советская Молдавия, 29 августа, 1-2 сентября 1950.
15. Советская Молдавия, 24 мая 1953.
16. Ibidem, 22 января 1952.
17. Ibidem, 30 августа, 4 сентября 1952.
18. A se vedea, spre exemplu: Capitalele republicilor confederale // Moldova Socialistă, 21 mai 1941.

Prezentat la 12.05.2009